

ככל אשר יורוך

כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נָגַע לְנָגַע דְּבָרֵי רִיבֹת בְּשַׁעֲרֶיךָ וְקִמַּתְּ וְעִלִּיתְּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וּבָאתְּ אֶל הַכְּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאָל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשָׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:¹ וְעִשִּׂיתָ עַל פִּי הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא ... וְשִׁמַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִוְרָךְ: עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יִוְרָךְ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יִאמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל: (דברים יז ח-יא)²

מסכת סוטה דף ז עמוד ב – בית דין הגדול

א"ר יוסי ברי' חנינא: אתיא תורה תורה, כתיב הכא: "ועשה לה הכהן את כל התורה" (במדבר ה), וכתביב התם: "על פי התורה אשר יורוך". מה להלן בשבעים ואחד, אף כאן בשבעים ואחד.³

ירושלמי מסכת ברכות פרק א הלכה ד – על פי התורה

נביא וזקן (חכם) למה הן דומין? למלך ששולח ב' פלמטרין (שליחים) שלו למדינה. על אחד מהן כתב: אם אינו מראה לכם חותם שלי וסמנטירין (סימן) שלי אל תאמינו לו. ועל אחד מהן כתב: אע"פ שאינו מראה לכם חותם שלי האמינוהו בלא חותם וסמנטירין. כך נביא כתוב: "ונתן אליך אות או מופת". ברם הכא: "על פי התורה אשר יורוך".⁴ הדין דתימר עד שלא יצאת בת קול. אבל משיצאה בת קול, לעולם הלכה כדברי בית הלל וכל העובר על דברי בית הלל חייב מיתה.⁵

תנחומא פרשת נשא סימן כט – מצוות דרבנן

למדנו רבינו: נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מהו להדליק בה בשני? כך שנו רבותינו: נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מוסיף עליו כל שהוא ומדליקו ביום שני. ואם הותיר ביום שני מוסיף עליו ביום השלישי ומדליקו. וכן בשאר הימים ... לא יאמר אדם: איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינן מן התורה. אמר להם

¹ עד כאן פסוקים ח-ט. אנו נתמקד בפסוקים י-יא להלן, אבל חשוב לקרוא את הפרשה כולה.

² מלשון המקרא אפשר להבחין בהבדל דק בין שני פסוקים אלה. בפסוק י כתוב: "ככל אשר יורוך" בדגש על "המקום" (שנזכר גם בפסוקים ח-ט, ראו במקור) ואין "תורה" או משפט" מוזכרים שם, רק "דבר". ואילו בפסוק יא כתוב: "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט". אין "ככל" (ולא נזכר שוב "המקום") ויש "תורה" ו"משפט" המלווים ב"לא תסור מן הדבר ... ימין ושמאל". ראו תרגום אונקלוס ותרגום יונתן בן עוזיאל של פסוקים אלה, בשימוש שהם עושים במונח "אורייתא" (תורה). ולא ראינו מי ממפרשי המקרא שהתעכב על הבדל "דק" זה שבין הפסוקים. הרוב המכריע של המדרשים מתבסס על הפסוק השני "על פי התורה אשר יורוך", לא על הראשון "ככל אשר יורוך". אבל שגרת הלשון בדרשות בע"פ, בפרט אולי בדורות האחרונים היא "ככל אשר יורוך" ואף אנו נגררנו לה בכותרת דברינו.

³ הפסוקים בפרשתנו משמשים בנין אב למקומות אחרים בהלכה, דין סוטה למשל, שבת הדין שעליו מדובר הוא בית הדין הגדול שבירושלים. המקור בפרשתנו הוא הביטוי "מן המקום ההוא אשר יבחר ה'". ראו למשל סנהדרין פרק יא משנה ב: " ... אלו ואלו באים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצאת תורה לכל ישראל שנאמר: מן המקום ההוא אשר יבחר ה' " (הגם ששם מדובר בדין [זקן ממרא](#), אבל גם בכל אדם שמתקשה בדבר הלכה או דין). והובאו הדברים בספר המצוות לרמב"ם: "והמצוה הקע"ד היא שצונו לשמוע לבית דין הגדול ולעשות כל מה שיצונו בו מאיסור והיתר. ואין הבדל בזה בין הדבר שייסברוהו או הדבר שיוציאוהו בהיקש מן ההיקשים שהתורה נדרשת בהן, או הדבר שייסכימו עליו שהוא סוד התורה, או לפי ענין מן הענינים שיהיה דעתם שהוא ישר ושבח חזק לתורה. הכל אנו חייבים לשמוע אותו ולעשותו ולעמוד על פיהם לא נעבור ממנו. והוא אמרו יתעלה: על פי התורה אשר יורוך". ראו גם ספר החינוך מצוה תצב (בפרשתנו). אבל בהדרגה עבר "מן המקום ההוא אשר יבחר ה' " לכל מקום "אשר יורוך", ליבנה ולכל מקום שגלתה אליו סנהדרין וגם לבתי דין בפזורה וגם לחכמים שבכל דור ודור. המקור לכך הוא אולי בתורה עצמה, בפסוקים ט ו-יא בהם לא נזכר "המקום ההוא ... אשר יבחר ה' " היינו מקום המקדש וסנהדרין שישבה בלשכת הגזית, מול פסוקים ח ו-י בהם נזכר "המקום". ראו בספר הכוזרי מאמר ג אות לט שאכן מסתמך על פסוק יא: "ואנחנו מצוים שנשמע מהשופט הממונה בכל דור ודור, כמו שאמר: או אל השופט אשר יהיה וגו' וסמך לו אמרו: ועשית על פי התורה אשר יורוך, לא תסור מן הדבר".

⁴ מדרש זה, המסתמך על פסוק יא: "על פי התורה אשר יורוך", שייך לנושא הרחב של חכם מול נביא ומציין את העדיפות הברורה של חכם (זקן) שתורתו היא האות שלו וסימנו הוא "התורה אשר יורוך", על פני הנביא שצריך להביא אות ומופת. ראו דברינו [ונתן אליך אות או מופת](#) בפרשת ראה. ובמדרש תנחומא פרשת אמור: "לתורה ולתעודה אם לא יאמרו כדבר הזה אשר אין לו שחר ... ואם תאמרו ממי נדרוש? הרי הוא אומר: ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וגו' ע"פ התורה אשר יורוך". שוב פסוק יא כבסיס.

⁵ הכוונה כאן לגמרא בעירובין יג ע"ב: "שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל". מהירושלמי עולה שלפסוק "על פי התורה אשר יורוך" יש משמעות כפולה. הראשונה, לפני שהוכרעה ההלכה להיות כבית הלל, שחכם, בניגוד לנביא, אינו צריך סימן. והשנייה, אחרי שיצאה בת הקול ופסקה הלכה כבית הלל, בעניין ההכרעה בהלכה בין החכמים עצמם. אבל כידוע, הביטוי "אלו ואלו דברי אלהים חיים" נשאר ביהדות גם אחרי הבת קול, ראו ספרו של אבי שגיא: אלו ואלו - משמעותו של השיח ההלכתי. ועל מעמדה של בת הקול, ראו דברינו [בת קול בסיני ובבית המדרש](#) בחג השבועות.

הקב"ה: בני, אין אתם רשאים לומר כך, אלא כל מה שגוזרים עליכם תהיו מקיימין. שנאמר: "ועשית על פי התורה אשר יורוך".⁶ למה? שאף על דבריהם אני מסכים, שנאמר: "ותגזר אומר ויקם לך" (איוב כב כח).⁷

ספרי דברים פסקא קנד – על ימין שהוא שמאל ושמאל שהוא ימין

"על פי התורה אשר יורוך" - על דברי תורה חייבים מיתה ואין חייבים מיתה על דברי סופרים. "ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה" - מצות עשה. "לא תסור מן התורה אשר יגידו לך" - מצות לא תעשה. "ימין ושמאל" - אפילו מראים בעיניך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, שמע להם.⁸

העמק דבר דברים יז יא פרשת שופטים – בזמן המקדש ובזמן שאין מקדש

מן הדבר אשר יגידו לך ... וגאון פירש בשאילתא הנוספת לפרשת משפטים בזה הלשון: אמר משה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, כתבת בתורתך "וקמת ועלית" - הרי בזמן שבית המקדש קיים; בזמן שאין בית המקדש קיים, מי ישפוט בין עמך ישראל? א"ל: בעלי תורה, דהכי כתיב: "על פי התורה אשר יורוך וכו'" עד כאן לשונו.⁹ מפרש גאון מקרא דלעיל "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום אשר יבחר ה' ... שבא ללמדנו דרך על פי הדבר, אפילו אינם באים להגיד אלא דבר לחוד ולא תורת הפלפול האיך מוכיחים ההלכה, מכל מקום קיים הדין עפ"י דבריהם. אבל בזמן שאין בית המקדש קיים, אזי דווקא "על פי התורה אשר יורוך".¹⁰

מסכת סנהדרין דף פז עמוד א – דין זקן ממרא

תנו רבנן: זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים. רבי שמעון אומר: אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים. מאי טעמא דרבי מאיר? - גמר, "דבר" "דבר" ... ורבי יהודה: "על פי התורה אשר יורוך" - עד דאיכא תורה ויורוך. ורבי שמעון: "אשר יגידו לך מן המקום שהוא" - אפילו כל דהו.¹¹

⁶ ובמסכת שבת כג ע"א: "מאי מברך? אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה. והיכן ציוונו? רב אויא אמר: מלא תסור. רב נחמיה אמר: שאל אביך ויגיד ויאמרו לך". רב אויא מעדיף את לשון החצי השני של הפסוק, "לא תסור" (לא תעשה) כי אולי הוא סבור שהחצי הראשון של הפסוק: "על פי התורה אשר יורוך" בלשון מצוות עשה, מכוון על מצוות מהתורה (דאורייתא). אבל המדרש שלנו, ואחרים, מעדיפים את החצי הראשון של הפסוק. שיטה זו גם בשיר השירים רבה פרשה א ב (שהוא מקבילה לירושלמי בו פתחנו): "בדברי סופרים כתיב: על פי התורה אשר יורוך. אשר תורך התורה אין כתיב כאן, אלא: אשר יורוך". וכן הוא ברמב"ם הלכות ברכות פרק ו הלכה ב: "כל הנוטל ידיו בין לאכילה בין לקריאת שמע בין לתפילה, מברך תחילה: אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים, שזו מצות חכמים שנצטוונו מן התורה לשמוע מהן שנאמר: על פי התורה אשר יורוך". ובספרות הראשונים, "לא תסור" ו"על פי התורה אשר יורוך" משמשים שניהם אסמכתא לתוקף גזירות חכמים בכל הדורות. ראו גם נוסח ר' יהושע בן לוי על מצוות דרבנן: "... וציוונו על מצוות זקנים" (ירושלמי סוכה ג ד, בבלי סוכה מו ע"א).

⁷ פסוק זה מספר איוב: "ותגזור אומר ויקום לך" נזכר במדרשים רבים בקשר לצדיק (משה למשל) אשר משנה בתפילתו או במעשיו את גזרות הקב"ה. ראו למשל על חוני המעגל בגמרא תענית כג ע"א: "מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל: ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור. ותגזר אומר - אתה גזרת מלמטה, והקב"ה מקיים מאמרך מלמעלה". ובבראשית רבה עט ג על יעקב היוצא בדרכו לחרן. וכאן, בדיני ההלכה של החכמים בבית המדרש. ראו סיומת מדרש זה במקבילה בפסיקתא רבתי פרשה ג: "לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינם מן התורה. אמר לו הקב"ה: לאו בני, אלא כל מה שהם גוזרים עליך קיים שנאמר: על פי התורה אשר יורוך. למה? שאף עלי הן גוזרין שנאמר: ותגזור אומר ויקם לך". ראו דברינו [צדיק גוזר והקב"ה מקיים](#) בפרשת קרח.

⁸ מדרש ספרי זה מציג את השיטה החד משמעית של חובת ציות לבית הדין בכל מקרה ובכל מצב: "אפילו מראים בעיניך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין". וכבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו [על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין](#) בפרשה זו. ואף התעכבנו שם על דין מורכב אחר, שלכאורה סותר חובת ציות מוחלטת זו, והוא אחריות היחיד לנהוג כהלכה (כפי שהוא מבין) במקרה שבית הדין טעו: "הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה ... וידע אחד מהם שטעו ... והלך ועשה על פיהם ... הרי זה חייב" (הוריות פרק א משנה א). ראו דברינו [אם כל עדת ישראל ישגו](#) בפרשת ויקרא. אולי גם לעניין זה יש סמך בפסוק שלנו: "על פי התורה אשר יורוך". יש להורות עפ"י התורה. מה שמעניין כאן היא השוואה עם המקבילה במדרש תנאים לדברים פרק יז, אשר דורש את "ככל אשר יורוך" שהוא כאמור מיעוט המדרשים: "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך - שומע אני יהא שומע ואינו עושה? ת"ל ועשית. מן המקום ההוא - שמם תורה יוצאה לכל ישראל. ושמת לעשות ככל אשר יורוך - מנין שאם יאמר לך על שמאל שהיא ימין ועל ימין שהיא שמאל שמע לדבריהם ת"ל ככל אשר יורוך". ראו שוב דברינו [על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין](#) בפרשה זו, אשר משלימים ומרחיבים את דברינו כאן.

⁹ עד כאן ציטוט של העמק דבר מדברי גאון אחד שלא מצאנו את זהויו, אבל חזקה על הנצי"ב שזהו פירוש ראוי ומעניין. מכאן ואילך אלה דברי העמק דבר והסברו על דברי גאון עלום זה.

¹⁰ פירוש העמק דבר, על בסיס דברי "אותו גאון" אכן מפריד בין פסוק י לפסוק יא - ראו הערה 2 לעיל - נכון יותר בין פסוק יא ופסוקים ח-י. שלושה הראשונים קשורים ב"מקום אשר יבחר ה'", היינו בית המקדש והדרישה במצב זה היא שמיעה מוחלטת ל"דבר" בית הדין הגדול גם ללא נימוק והוכחת ההלכה. אבל משעה שפסקה ישיבת "סנהדרין אצל המזבח" (ירושלמי מכות ב ו) ושוב אין את כוחו של המקום (ראו הביטוי "מלמד שהמקום גורם" שאמנם נאמר על דין זקן ממרה שנראה להלן), חייב בית הדין (אולי כל רב ופוסק הלכה בע"פ או בכתב) לנמק ולהסביר את פסיקתו. ואולי אחריות היחיד למי ומתי הוא נשמע (ראו הערה 8 לעיל - מסכת הוריות), גדלה במקביל.

¹¹ ברייתא זו שייכת לדין [זקן ממרה](#) שגם הוא נדרש מפרשתנו וכבר זכינו לדון בו בשנה האחרת. כאן, מעניינת אותנו דרשתו של ר' יהודה על הפסוק: "על פי התורה אשר יורוך". דבר שעיקרו מהתורה ופירושו מדברי סופרים (חז"ל). דבר שיסודו בתורה שבכתב ועיקרו לימודו מתורה שבע"פ. נראה שר' יהודה נלחם כאן עם הצדוקים (וממשיכי דרכו עם הקראים). אם זקן ממרא חולק על דבר

מגילת תענית (ליכטנשטיין) הסכוליון ד"ה בארבעה בתמוז עדא – ביטול ספר גזירות

בארבעה בתמוז עדא ספר גזרותא.¹² מפני שהיה כתוב ומונח לצדוקים ספר גזרות: אלו שנסקלין ואלו שנשרפין אלו שנהרגין ואלו שנחנקין. וכשהיו יושבין ואדם שואל ומראין לו בספר, אומר להם: מנין שזה חייב סקילה וזה חייב שרפה וזה חייב הריגה וזה חייב חניקה? לא היו יודעין להביא ראיה מן התורה. אמרו להם חכמים: הלא כתוב "על פי התורה אשר יורוך", מלמד שאין כותבין הלכות בספר.¹³

רמב"ם הלכות שחיטה פרק י הלכה יג

וכן אלו שמנו ואמרו שהן טריפה, אף על פי שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן, אין לך אלא מה שמנו חכמים, שנאמר: "על פי התורה אשר יורוך".¹⁴

חידושי הרשב"א מסכת ראש השנה דף טז עמוד א

... דלא אמרו התם דאיכא משום בל תוסיף אלא במה שהוא מוסיף מדעת עצמו, כגון כהן שהוסיף ברכה משלו ואי נמי ישן בשמיני בסוכה במתכוין למצוה, ואי נמי במה שאירע במקרה שנתערב מתן אחת במתן ארבע וכיוצא באלו. אבל במה שעמדו חכמים ותקנו לצורך אין כאן בל תוסיף דכבר אמרה תורה: "על פי התורה אשר יורוך".¹⁵

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: לגבי האמירה שהבאנו בסוף הערת השוליים 14 בשם הרמב"ם: "שמע (קבל) האמת ממי שאמרה", יש להעיר שכנראה אבן ג'נאח כבר קדם לו (עפ"י אתר דעת); ועל"פ מקורה של אמירה זו הוא אריסטו שאמר כשחלק על אפלטון: "אפלטון אהובנו והאמת נאהב יותר". ובלטינית *Amicus Plato, sed magis amica veritas*, [ראו הערך בויקיפדיה](#).

שכולו עיקר מהתורה (כמו הבערת אש בשבת), אין בכך המראה. כי מי ישגיח לדבריו? סתם כופר הוא ויצא מדת ישראל. וכן לצד השני, אם הוא חולק על דבר שכולו מדרבנן, אין בכך המראה שכן אין הוא חולק על התורה. אבל דבר שיסודו מהתורה ופרטי דינו נדונים בתורה שבע"פ, כגון אבות מלאכות בשבת, מאכלות אסורים, דיני אישות וכו', זו היא המראה. ובדברים אלה נחלקו הפרושים והצדוקים. ראו מוטיב דומה במסכת הוריות (דף ד ע"א) בהלכה של בית דין שטענו: "אמר רב יהודה אמר שמואל: אין ב"ד חייבין עד שיוור דבבר שאין הצדוקין מודין בו, אבל דבבר שהצדוקין מודין בו - פטורין; מאי טעמא? זיל קרי בי רב הוא".¹²

בוטל ספר הגזירות.¹²
 השימוש כאן ב"אשר יורוך" הוא לחיזוק הדעה שאסור להעלות על הכתב את התורה שבע"פ: "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה, דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב" (גיטין ס ע"ב). וכן המדרשים השונים על הפסוק בהושע (ח יב): "אכתוב לו רובי תורתך כמו זר נחשבו", כמו למשל שמות רבה מז א: "אמר לנביא: אם אכתוב לו רובי תורתך כמו זר נחשבו. ומה אני עושה להם? נותן את המקרא בכתב והמשנה והתלמוד והאגדה בעל פה. כתב - זה המקרא. כי על פי הדברים האלה - זו המשנה והתלמוד שהם מבדילים בין ישראל לבין העובדי כוכבים". השורש "הוראה" משמע ליבון דברים בע"פ דווקא. ליבון זה הוא שנותן לחכמים את הכוח לחדש ולפרש, לתקן ולהתקין והעלאתו על הכתב משבשת הן את השיח של התורה שבע"פ והן את הקשר לתורה שבכתב עד ש"לא היו יודעין להביא ראיה מן התורה". אלא שבמרוצת הדורות, השתנו כידוע הדברים והטקסט הכתוב קיבל יותר ויותר חשיבות (ראו מאמרו של חיים סולובייצ'יק: [RUPTURE AND RECONSTRUCTION: THE TRANSFORMATION OF CONTEMPORARY ORTHODOXY](#)). ועל תורה שבע"פ לעומת תורה שבכתב, יצקנו מעט במים בדברינו [כתוב לך את הדברים האלה](#) בפרשת כי תשא. ראו גם דברינו [לא ניתנה התורה חתוכה](#) בדפים המיוחדים.

המציאות - הטבע - אינם מכתיבים את ההלכה. למרות שהכלל בהמה טריפה (בהמה שעומדת למות) הוא מחלות שבעטיין הבהמה לא תחיה, לא ישתנו המקרים שמנו חכמים, גם אם מחר יגלה מדע הרפואה חידושים ושינויים בנושא. "על פי התורה אשר יורוך" ולא על פי מדעי הטבע. לעומת רמב"ם זה אפשר להעמיד את דבריו הוא בהלכות קידוש החודש סוף פרק ז': "וטעם כל אלו החשבונות ומפני מה מוסיפים מנין זה ומפני מה גורעין, והיאך נודע כל דבר ודבר מאלו הדברים, והראיה על כל דבר ודבר, היא חכמת התקופות והגימטריות שחברו בה חכמי יון ספרים הרבה והם הנמצאים עכשיו ביד החכמים. אבל הספרים שחברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו אלינו. ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם שאין בהם דופי ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם, אין חוששין למחבר בין שחברו אותם נביאים בין שחברו אותם גויים. שכל דבר שנתגלה טעמו ונודעה אמיתתו בראיות שאין בהם דופי, אין סומכין על זה האיש שאמר או שלמדו, אלא על הראייה שנתגלתה והטעם שנודע". וכמו שהרמב"ם אומר במקומות אחרים (שמונה פרקים ועוד): "שמע (קבל) האמת ממי שאמרה". כיצד ניתן לפתור סתירה לכאורה זו ברמב"ם? הבלד בין מדע האסטרונומיה למדע הרפואה? הבלד בין קביעת לוח השנה ודיני מאכלות אסורים? נשמח לשמוע לקח טוב משואבי המים באשר הם.¹⁴

האם תיתכן התנגשות בין הציווי "ועשית ככל אשר יורוך" – הכח הרב שניתן לחכמים ולבית הדין הגדול לא רק כשופט אלא גם כמחוקק ומתקן, מרחיב את דיני התורה ועושה סייג לתורה, ובין הציווי: "לא תוסיפו ולא תגרעו"? עצם ההתייחסות הרחבה לנושא, בפרט בספרות הראשונים, מעידה על כך שהנושא קיים ויש צורך להתוות ולתחום גבולות בין השניים. מי שמעורר את השאלה על הדף שם בגמרא ראש השנה הם תוספות ששואלים אם אין בתוספת התקיעות משום "בל תוסיף"? תוספות עונים שם בכיוון של הוספה במצווה עצמה, מול קיום אותה מצווה מספר פעמים, בדומה לפירושים שראינו לעיל, אך רשב"א קובע: "והם ז"ל טרחו להעמיד שיטה זו ולא עלתה יפה בידם", ומציע את שיטתו שהאבחנה היא בין מי "שמוסיף מדעת עצמו" ובין חכמים שמתכנסים ודנים ומחליטים לתקן כך וכך. הנושא נידון גם ברמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה ט שמציע את ההגדרה של בל תוסיף למי שמוסיף על דברי התורה (שבכתב או שבע"פ) ואומר שזה מהתורה ולא מדברי חכמים. הראב"ד חולק עליו ונראה שהוא חוזר לדעה שאיסור בל תוסיף מוגבל לדוגמאות שהבאנו לעיל מספרות התנאים ומהגמרא. ולנושא נדרשו גם רבים וטובים, מפרשני התלמוד ועד פרשני המקרא והיריעה רחבה. ראו דברינו [לא תוסיף ולא תגרע](#) בפרשת ראה. ראו גם דברינו [עשו סייג לתורה](#) במיוחדים שקשור ג"כ לעניין. יש כאן 'חוט משולש' שיש להוסיף ולדון בו ומן הסתם כבר הרחיבו עליו בעלי תריסין ואנו נעצור כאן.

הרמב"ם עשה כאן 'טוויסט' מתוחכם. קבל האמת ממי שאמרה, גם לגבי משפט זה, ואל תשאל מה מקורו ומי אמרו. בכך גם תביא גאולה לעולם.